

2. Лікарські рослини: енциклоп. довід. Київ, 1992. 544 с.
3. Филичева Т. Б. и др. Основы логопедии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)» М.: Просвещение, 1989. 223 с.

Горобець Ірина Іванівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Бондаренко Ю.А.**,
докт. пед. наук, професор

**РОЗВИТОК ОБРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО
РОЗВИТКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА**

У статті висвітлено теоретичний аналіз та досвід практичної роботи щодо розвитку образного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку. Презентовано погляди науковців і практиків щодо особливостей його формування у дошкільників із затримкою психічного розвитку. Наведено приклади використання засобів художнього слова в освітній, виховній та корекційній роботі з дітьми досліджуваної категорії.

Ключові слова: образне мовлення, діти із затримкою психічного розвитку, художнє слово.

Horobets Iryna Ivanivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
A. S. Makarenko University
Supervisor - **Bondarenko Y. A.** - Doctor ped. science,
professor

**DEVELOPMENT OF SPEECH IMAGERY OF CHILDREN WITH MENTAL RETARDATION
BY MEANS OF ARTISTIC SPEECH**

The article highlights the theoretical analysis and experience of practical work on the development of figurative speech in children with mental retardation. The views of scientists and practitioners on the peculiarities of its formation in preschoolers with mental retardation are presented. Examples of the use of the means of the artistic word in educational, upbringing and correctional work with children of the studied category are given.

Key words: figurative speech, children with mental retardation, artistic word.

Постановка проблеми. Доведеним є той факт, що одним із джерел розвитку образності мовлення дитини є художнє слово, що міститься у художній літературі, усній народній творчості. Проблема розвитку образного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку є актуальною і повинна

вирішувати як загальноосвітнє, так і корекційне завдання. Це пов'язано з тим, що у таких дітей наявні значні труднощі в процесі оволодіння образним мовленням, що передбачає і розуміння слів, і відновлення в пам'яті наявних образів та формування нових. Вихідною основою для цього слугує накопичення достатнього запасу уявлень і відповідних їм слів, що виявляється достатньо утрудненим і обмеженим процесом для досліджуваної категорії дітей.

Аналіз досліджень та публікацій. У загальній педагогіці широко розкрито проблему розвитку образного мовлення, окреслено теоретичні й методичні підходи до його формування у дітей дошкільного віку (О. Амацьєва, А. Богуш, Р. Боша, Н. Гавриш, А. Люблінська, А. Полозова, І. Попова, Ю. Руденко, О. Ушакова, В. Харченко, С. Чемортан та ін.).

У спеціальній педагогіці питання проблематичності та необхідності розвитку образного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями психофізичного розвитку (ППФР) представлено в роботах Н. Базими, Л. Вавіної, Л. Журавльової, Т. Захарової, Н. Ільїної, О. Карпушкіної, М. Поліковські, В. Синьова, В. Тарасун, С. Федоренко, Л. Фомічової, Л. Халілової, М. Шеремет та ін. де відмічено низький рівень його сформованості та окреслено загальні труднощі. Разом з тим, авторами акцентовано увагу на цілеспрямованому спеціальному навчанні щодо формування образності мовлення у старших дошкільників із порушеннями психофізичного розвитку та презентовано низку засобів його розвитку.

Роль художньої літератури в розвитку образного мовлення в загальній педагогіці розкривається в працях М. Боголюбської, Н. Карпінської, М. Коніної, Р. Шевченко та ін. Однак, засвідчено недостатнє приділення уваги з боку науковців проблемі розвитку образного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку засобами художнього слова, аналіз якої визначено **метою** нашої роботи.

Виклад основного матеріалу. Образне мовлення – це складник і якість виразного мовлення, для якого характерна здатність викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення спеціальними мовними засобами, в основі яких лежить асоціативність (передавання ознак одного предмета через ознаки іншого) [1]. За програмними вимогами саме мовлення дітей шостого року життя набуває образності.

Художня література – важливий засіб формування образності мовлення дитини, засіб естетичного та морального виховання дітей. Мистецтво слова

відображає дійсність у художніх образах, зображує найбільш типове, усвідомлюючи та узагальнюючи реальні життєві факти. Художні твори, розкриваючи внутрішній світ героїв, змушують дітей хвилюватися, переживати радощі та печалі героїв.

Про значення і практичне застосування поетичних творів у корекційній роботі відмічали такі дослідники як Н. Юдіна, І. Сокольник, І. Марченко, К. Косяк та ін.

Унікальне значення для розвитку образності мовлення дітей має художня література. Доведено, що діти віком від 3-го до 7-го року життя паралельно з розмовно-побутовою мовою користуються фольклорним матеріалом. Це пов'язано з тим, що гра домінує у дошкільному віці і починається з перевтілення у персонажів пісенок, забавлянок, казок тощо. Одночасно дитина переймає мову фольклору, літературного твору [2]. Таким чином, складається мовний код гри – основна сфера художньо-естетичного спілкування, сфера використання художнього стилю.

Ігрові ситуації безмежно різноманітні, адже дошкільник постійно перебуває між грою і реальністю, побутовою ситуацією. Так, наприклад, лягаючи спати, дитина трьох років грає в «Комареньки, не літайте, нас не кусайте!», «Бджілко, бджілко, подружись з весною!», «Продай мені коня, — тупнув ногою король».

Плануючи роботу з розвитку образності мовлення дітей із затримкою психічного розвитку нами було визначено такі завдання:

- 1) формувати інтерес до художньої літератури, художнього слова;
- 2) розширювати та збагачувати словник;
- 3) розвивати художньо-образні мовленнєві навички;
- 4) формувати культуру мовленнєвого спілкування.

Для більш ефективної реалізації цих завдань визначено можливості використання як традиційних, так і нетрадиційних форм роботи з дітьми. Широко нами використовувалося поетичне слово (І. Франко «Сипле сніг», Л. Українки «Мамо, йде вже зима», П. Воронька «Іжачок – хитрячок та ін.) до якого ми звертались в повсякденній діяльності, при спостереженнях, на заняттях з образотворчого мистецтва та на індивідуальних заняттях.

У виховній та корекційній роботі при автоматизації звуків дуже часто зверталися до художнього слова, що сприяло опосередковано розвитку образності мовлення. У цьому контексті нами використовувалися коротенькі

віршики, такі як «Журавлики-журавлі», «Сорока-ворона», «А я бачив жовтий сон», «Жовте сонце, жовта стрічка» та ін. Таким чином, дитина включалася в гру, втілювалася у відповідний образ, що сприяло більш ефективній роботі у будь-якому напрямі.

Розучування з дітьми із затримкою психічного розвитку українських віршиків («Я біжу, біжу по гаю», І. Кульської «Рак» та ін.) та скоромовок («Жук у житі зажурився», «Садівник в саду працює», Г. Бойка «Мури із Мурмуркою» та ін.) надало змогу ознайомити дітей із мелодійністю української мови, важливими інтонаціями у ній. Скоромовки не лише навчали вимовляти важкі сполучення звуків, а й розвивали артикуляційний апарат, вчили володіти голосом, регулюючи його силу і темп.

Окрім читання і вивчення поетичних творів нами було широко впроваджено драматизацію, інсценізацію художніх творів, казок, гуморесок, під час яких з дітьми розігрувався їх зміст. Ця робота відбувалася у межах організованого театрального гуртка. Репертуар підбирався індивідуально для кожної дитини із затримкою психічного розвитку, з урахуванням її особливостей пізнавальної, емоційно-вольової сфер, рівня мовленнєвого розвитку.

Оскільки художні твори позначені підвищеною емоційністю та образністю, відповідно дитина вчилася сприймати, реагувати, аналізувати художній образ, використовуючи для цього засоби мовленнєвої виразності, передавати зміст художнього твору, формуючи таким чином навички образного мовлення.

Висновки. Отже, систематичне та комплексне використання художнього слова у виховній, освітній та корекційній роботі сприяло розвитку образності мовлення дитини із затримкою психічного розвитку. Після проведеної роботи у дітей змінилася інтонаційна виразність мовлення, з'явилася любов до художнього слова, бажання читати та запам'ятовувати вірші українською мовою, сформувалося вміння слухати і розуміти зміст прочитаного тощо.

Перспектива дослідження. Перспективою дослідження нами визначено укладання комплексу ігор з розвитку образності мовлення, побудованих на використанні українського фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуш А. Вихідні рівні розвитку образного мовлення дітей передшкільного віку засобами художньої літератури. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2017. № 1 (56). С. 194-197.
2. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. К.: Видавничий дім «Перше вересня», 2005. 428 с.

3. Ільїна Н. В. Проблема формування образного мовлення у дітей дошкільного віку в нормальному та патологічному онтогенезі. *Педагогічні науки: зб. наук, праць*. Херсон: Видавництво ХДУ, 2010. Вип. 56. С. 169-174.

4. Картавая Ю. А. Использование фольклора в процессе музыкального воспитания дошкольников с нарушениями зрения / в условиях инклюзивного образования. *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце предшколског узраста : тематски зборник*. Учительски факултет у Врању, 2012. С. 333–342.

Дзюба Наталія Сергіївна

вчитель-логопед

Комунальної установи Сумської обласної ради
Сумського обласного центру комплексної реабілітації
для дітей та осіб з інвалідністю

Самбур Людмила Іванівна

вчитель-логопед

Комунальної установи Сумської обласної ради
Сумського обласного центру комплексної реабілітації
для дітей та осіб з інвалідністю

**КОРЕКЦІЯ ТА РОЗВИТОК ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ
З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ І РІВНЯ**

У статті висвітлюються такі питання: загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) як форма мовленнєвої аномалії, характеристика порушень фонетико-фонематичної сторони мовлення при ЗНМ, та деякі з методів корекційно-розвивальної роботи.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, фонетико-фонематичний розвиток, звуковимова, корекція, розвиток, фонематичний слух.

Dzyuba Nataliya Serhiyivna

teacher-speech therapist

Communal institution of Sumy regional council
Sumy regional center comprehensive rehabilitation
for children and people with disabilities

Sambur Lyudmila Ivanivna

teacher-speech therapist

Communal institution of Sumy regional council
Sumy regional center comprehensive rehabilitation
for children and people with disabilities

**CORRECTION AND DEVELOPMENT OF PHONETIC-PHONEMATIC PROCESSES
IN CHILDREN WITH GENERAL SPEECH DEVELOPMENT OF LEVEL 1**

The article covers the following issues: general speech underdevelopment as a form of speech anomaly, characteristics of disorders of the phonetic side of speech in general speech underdevelopment, and some of the methods of correctional and developmental work.

Key words: general speech underdevelopment, phonemic development, sound pronunciation, correction, development, phonemic hearing.